

ISSN 1563-0285
Индекс 75873; 25873

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТИ

ҚазҰУ ХАБАРШЫСЫ

Халықаралық қатынастар және халықаралық құқық сериясы

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

ВЕСТНИК КазНУ

Серия международные отношения и международное право

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

KazNU BULLETIN

International relations and international law series

№3 (71)

Алматы
«Қазақ университеті»
2015

Оспанбаев Ж.А.,
Байгисиев М.К.

Жаһандық азық-түлік қауіпсіздігінің себептері мен өзекті мәселелері

ХХ ғасырдың 60-70 жылдары ғылыми айналымға енгізілген «жаһандық мәселелер» тұсінігі әрбір адам мен тұтас адамзатқа қатысты мәселе ретінде анықталады. Аталған мақалада жаһандық азық-түлік қауіпсіздігінің себептері мен өзекті мәселелері азық-түлік қауіпсіздігін сипаттайтын негізгі көрсеткіштер ретінде азық-түліктің жан басына шаққандағы өндірісі мен тұтынылуы, азық-түлік импорттының құрылымы мен импорттық азық-түліктің жан басына шаққандағы тұтынылуы, сондай-ақ республика түрғындарының азық-түліктің негізгі түрлерімен қамтамасыздану деңгейі алынған. Азық-түлік қауіпсіздігін орнықтыру мәселесінің негізгі қыншылықтары оларды шешуге аса зор қосымша шығындар қажеттілігімен байланысты болып отыр. Ал мұның өзі рыноктық қатынастар жағдайындағы бәсекелестік шығындарды кеміту арқылы максималды пайда алу заңдарымен үйлеспейді. Олай болса, шаруашылық жүргізуін барлық деңгейлеріндеңгей экономикалық және әлеуметтік мұдделер қайшылықтарын шешу жаһандық проблемаларды еңсерудің мәнмазмұнын құрайды.

Түйін сөздер: азық-түлік, қауіпсіздік, жаһандық мәселе, ресурс, агроөнеркәсіптік кешен.

Baygisiev M.K.,
Ospanbayev Zh.A.

Causes and actual problems of global food security

The concept of «global challenges» entered into a scientific revolution in the 60-70 years of the twentieth century, defined as problems that affect each person and humanity as a whole. This article discusses the causes and current problems of global food security in the context of concrete examples of agro-industrial complex of the Republic of Kazakhstan. As the main indicators characterizing food security adopted by the production and consumption of food per capita, imports of food and imported food consumption per capita and the level of security of the population of the Republic of the main types of food products. The main difficulties in the solution of global problems of food security are connected with huge additional costs of their decisions that won't be coordinated with laws of the competition of decrease in expenses and receiving the maximum profit in the conditions of the market economy. Consequently, the solution of the contradiction between economic and social interests at all levels of managing are also made by contents of the solution of global problems of food security.

Key words: food, security, global problem, resource, agro-industrial complex.

Байгисиев М.К.,
Оспанбаев Ж.А.

Причины и актуальные проблемы глобальной продовольственной безопасности

Понятие «глобальные проблемы», вошедшее в научный оборот в 60-70-е годы XX века, определяется как проблемы, которые касаются каждого человека и всего человечества в целом. В данной статье рассматриваются причины и актуальные проблемы глобальной продовольственной безопасности в разрезе конкретных примеров агропромышленного комплекса Республики Казахстан. В качестве основных показателей, характеризующих продовольственную безопасность, приняты производство и потребление продовольствия на душу населения, структура импорта продовольствия и потребления импортного продовольствия на душу населения, а также уровень обеспеченности населения республики основными видами продовольственных товаров. Главные трудности в решении глобальных проблем продовольственной безопасности связаны с огромными дополнительными затратами на их решения, что не согласуется с законами конкуренции, снижения издержек и получением максимальной прибыли в условиях рыночных отношений. Следовательно, разрешение противоречия между экономическими и социальными интересами на всех уровнях хозяйствования и составляет содержание решения глобальных проблем продовольственной безопасности.

Ключевые слова: продовольствие, безопасность, глобальная проблема, ресурс, агропромышленный комплекс.

**ЖАҢАНДЫҚ
АЗЫҚ-ТҮЛІК
ҚАУІПСІЗДІГІНІҢ
СЕБЕПТЕРІ МЕН ӨЗЕКТІ
МӘСЕЛЕЛЕРИ**

Соңғы жылдары бүкіл әлем елдерінде табиғи-минералды шикізат ресурстарымен қатар, азық-түліктің де жетіспеушілігі сезіле түсті. Бұл дүниежүзіндегі адам санының есу қарқынына әлемде өнірілетін азық-түлік өнімдері көлемінің сай келмеуімен түсіндіріледі. Мұндай жағдай бірінші кезекте, қолайсыз географиялық аймақта орналасқан даму деңгейі жөнінен артта қалған елдерге ауыр тиіп отыр. Жаңандық проблемалардың құрылымы және олардың иерархиялық тізбегі туралы пікірлер әрқылы, дегенмен ресейлік және отандық экономикалық әдебиетте келесі бес жаңандық проблемалар жиірек аталады: 1) ядролық соғысты болдырмау және қарусыздану; 2) коршаған органды қорғау немесе экологиялық мәселе; 3) демографиялық жағдай; 4) шикізаттық немесе энергетикалық; 5) азық-түлік қауіпсіздігі мәселесі. Өз кезегінде, Қазақстан да әлемдік қоғамдастықтың бір мүшесі ретінде мұндай мәселелерден қалыс қала алмайды. Өмірлік маңызы бар азық-түлік тауарларының жетіспеушілігі мен олардың бағасының тым жоғары болуы халықтың әлеуметтік топтар мен таптарға жіктелуі, заңсыз көші-қон секілді жаңандық маңызы бар проблемаларды туындалатады.

Азық-түлік қауіпсізгін қамтамасыз ету әлемнің кез келген мемлекеті үшін маңызды мәселеге айналды. Ол бүгін ғана емес, адамзат қоғамының кез келген даму үрдісінің негізі ретінде қашан да маңызды болды және оның жетіспеушілігін еңсеру, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету көптеген экономистердің, соның ішінде экономикалық теория классиктерінің де зерттеу тақырыбына арқау болған. Мәселен, физиократтар мектебінің өкілдері ауыл шаруашылығы саласын азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыздандырудың, сондай-ақ одан басқа да қажеттіліктердің негізі ретінде қарастырған. «Тек қана онықты ауыл шаруашылығының ұдайы өндірісі барлық мамандықтардың негізі болып табылады. Ол сауданы, халықтың әлауқатын гүлдендіреді, өндірісті қозғалысқа келтіреді, ұлттың есүін қолдайды» деген байламы соның дәлелі [1]. Ал К. Маркс «Ең өркениетті халықтар да және дамымай қалған жабайылар да басқа нәрсені ойламас бүрін, ең алдымен өздерін тамақпен қамтамасыз етуі тиіс» деген болатын [2].

Біріккен Ұлттар Ұйымы таратқан мәліметке сүйенсек, 2025 жылы Жер шарын мекендеген халық саны 8 млрд-тан асып жы-

ғылмак [3]. Демек, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселесін қазірден қарастырmasақ, жағдай одан ары шиеленісе беретіні сөзсіз. Бұгінде ауыл шаруашылығы өнімдерін өсіріп-өндіретін елдер ең алдымен, ішкі рынокты азық-түлік тауарларымен қамтамасыз етуге мүдделі. Егер, ауыл шаруашылығы саласының қашанда табиғи-климаттық факторларға тәуелді екенін ескерсек, бұл мақсаттың сол елдер үшін маңыздылығын бағалау қының түспейді. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін астық, күріш, какао, шай, кофе, жүгері, қант т.б азық-түлік өнімдерін өндірушілер жыл сайын аталған өнімдер экспортына шектеу енгізуде.

Қазіргі таңда, Жер бетіндегі 7 млрд-тан астам халықтың 1,5 млрд-ы азық-түліктің жетіспеушілігін сезініп отыр. Олардың көшілігі ауыл шаруашылығы өнімін өсіруге қолайлы елдерде тұрады. Орталық Азиядағы елдердің барлығы дерлік дәнді-дақыл өсіруге қолайлы Қазақстанның астықтына тәуелді. Егер көрші елдерде ұзак уақыт бойы аштық салдарынан әлеуметтік тұрақсыздық орын алса, көп кешікпей оның зардалтары Қазақстанға да келіп жетеді. Егер еске түсіретін болсақ, 2007 жылы әлемдік қаржы дағдарысымен бірге азық-түлік дағдарысы да орын алды. Алайда, шет мемлекеттерге көп көлемде астық экспорттағанымызен, кейбір азық-түлік өнімдерін сырттан импорттауга мәжбүрміз.

Елдің азық-түлік қауіпсіздігі тұтыну тауарларының 80% өндірген жағдайда немесе сыртқы сауда балансында оң сальдо әкелетін өнім өндірісіне маманданған жағдайда ғана толық қамтамасыз етіледі. Елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде агроеңрекспортік кешен салаларын тұрақты әрі болашақты бағдарлау негізінде дамыту маңызды саналады. Осы орайда, Қазақстан Президенті өз Жолдауында «АӨК туралы айрықша айтқым келеді, өнің дамуы арқасында біз бір мезгілде еліміз үшін аса маңызды екі міндетті – азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде және экспортты әртаратандыруды шешеміз», – деп ерекше атап көрсетті [4]. Бұгінгі таңда Қазақстан бірқатар азық-түлік өнімдерін алыс, жақын шет елдерге экспорттайды, алайда сонымен бір уақытта көптеген азық-түлік тауарларын импорттайды. Оның себептері әртурлі, ол азық-түлік өнімі елде мұлде өндірілмейді немесе өте аз мөлшерде өндіріліп, ішкі нарықты толық қамтамасыз ете алмайды. Сонымен бірге, «...аштық пен тاماқ жетіспеушілігі үlestік салмағы бойынша (5%-дан төмен) ҳалықаралық ресми статистикаға сәйкес Қазақстан ең әл-ауқатты елдер қатарында, соның ішінде жер ресурстары-

ның егістікке жарамды алқаптары бойынша мейлінше қамтамасыздардырылған ел болып табылады» [5].

Жалпы алғанда, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуді талдау үшін келесідей көрсеткіштер қолданылады:

- жан басына шаққанда азық-түліктің өндірісі;
- жан басына шаққанда азық түліктің тұтынылуы;
- азық-түлік импортының құрылымы;
- жан басына шаққанда импорттық азық-түліктің тұтынылуы;
- жылына бір адамға есептегендеге республика тұрғындарының негізгі азық-түлікпен өзін-өзі қамтамасыз етуінің деңгейі.

Ал азық-түлік және ауыл шаруашылығы үйімі сарапшыларының пікірі бойынша халықаралық азық-түлік қауіпсіздігінің негізгі көрсеткіштері келесі астық өнімін жинауга дейін сақталатын астықтың осы жылға ету корларының көлемі және жан басына шаққандағы астық өндірісінің деңгейі болып табылады.

Азық-түлік проблемасы бүкіл әлемнің мемлекет жетекшілерінің, экономистерінің, экологтары мен кәсіпкерлерінің назарын өзіне аударуда. Азық-түлік тауарларының жетіспеушілігі ең біріншіден, оның бағасын көтереді. Бұл зандық экономикалық құбылыс. Тапшы нәрсенің әрқашан да құны жоғары болады. Біріккен Ұлттар Ұйымы, Бүкіләлемдік Банк, Халықаралық Валюта Қоры, Бүкіләлемдік азық-түлік бағдарламасы және Азық-түлік және ауыл шаруашылығы үйімі 2008 жылы әлемдік қауымдастықты азық-түлік дағдарысы күтіп тұрғанынан хабардар етті. 2008 жылдың өзінде астықтың әлемдік бағасы 181%, ал басқа азық-түлік өнімдерінің бағасы – 83%-ға артқан. Сарапшылардың пікірінше, ауыл шаруашылығы азық-түлік өнімдеріне баға әлі де жоғары деңгейде қала бермек. ЮНЕСКО-ның мәліметінен сүйенсек, азық-түліктің жеке түрлері бойынша мысалы, соя – 87%, астық – 130%, күріш – 20%-ға қымбаттаған. Бұл құбылыс, тек қана күріш өндірісінің өсуі қарқынан, оны тұтыну қарқынының артуымен емес, Қытай, Үндістан, Вьетнам, Индонезия және Египет секілді ірі өндірушілердің ішкі тұтыну көлемінің өсуі мен күріш экспорттың шектеу шараларымен байланысты. Азық-түлікке бағаның өсуі ғаламшардағы ашыққандар санын 75-100 млн. адамға арттыруды. Барынша ауыр жағдай Солтүстік Кореяда қалыптасып отыр, мұнда халықаралық азық-түліктік көмекке 6,5 млн адам мұқтаж болды. Азық-түлік проблемасы Оңтүстік Азия мен Африканың дамушы едерінің ғана дамуын

қындардан жоқ, сонымен бірге дамыған елдерге де теріс есеп етті.

Жан-жақты зерттеулер нәтижесінде әлемдік азық-түлік дағдарысының себептерін төрт топқа бөліп қарастыруға болады: жүйелі экономикалық; технократ-прагматиктердің техника мен технологияның бүкіл мүмкіндіктерін абсолютизациялау эгоцентризмі; нақты-экономикалық; климаттық-экологиялық.

Жүйелі экономикалық себептер. Астыққа, күрішке және басқа да азық-түлік тауарларына бағаның өсуін қадағаламау және соның салдарынан болған азық-түлік дағдарысының себебі – нарықтық экономиканың құндық (акшалық) неоклассикалық парадигмасы, яғни әлемдік нарықтық экономика өндірілген материалдық иліктердегі материалдық-заттық номенклатуралы есепке алмай тек құндық көрсеткіштерге бағдарланған. Бұл парадигманың негізінде келесідей төрт байлам жасауға болады:

- ақша бәрін шешеді;
- қарымды экономиканың мотивациясы ақша болып табылады;
- өндіріссіз пайда табу, яғни қызмет көрсету сферасын жасанды құндық толтыру арқылы;
- ақша болған жағдайда қажетті азық-түлік тауарларын сатып алуға болады.

Осы ойда, Батыс экономистері құндық (монетарлық) позицияда берік тұр, яғни азық-түлік өндірісімен байланысты экономикалық категориялардан, тұтас АӨК мен ауыл шаруашылығының агроэкологиясынан бас тартып, ақша, табыс, пайыз, дивиденд, акция секілді жасанды экономикалық категорияларға тұрақтаған. Бұлардың барлығы көптеген кәсіпкерлерде, халықтың әртүрлі топтарында, әсіресе жастарда нарықтық экономиканың заманауи үлгісін басқаша қабылдауды қалыптастырады. Олар үшін барлығын сатып алуға болатын ақша экономиканың басты факторы болып табылады.

Технократ-прагматиктердің техника мен технологияның бүкіл мүмкіндіктерін абсолютизациялау эгоцентризмі. Технократтардың бұл тобы XX ғасырдың соңы ширегінде ғылыми-техникалық революцияның өркендеу кезеңінде өндірістің технологиялық әдістерінің «мінез-құлыш» ережесін анықтады. Олардың барлық идеялары мен әзірлемелері ЮНЕСКО-ның және БҰҰ-ның басқа да үйімдары тарапынан асыра мақтауга ие болып, әлемдік қаржылық құрылымдар – Халықаралық Валюта Қоры мен Бүкіләлемдік Банк тарапынан қолдау тапты. Техниканың индустріалды-машина өндірісіндегі айтарлықтай жетістіктері, авиағарыштық және

теніз техникасының қарқынды дамуы техниканың барлық мүмкіндіктерге ие екеніне технократтарды сендірді және олар техника табиғатты оның заңдарына қарамастан бағындыра алады деп ойлады. Бұл кейіннен қоршаған ортаның деградациясына әкелген биология ғылымының және агроэкологиялық-шаруашылық тәжірибелісінің маргинализациялануының басы еді.

Азық-түлік бағасы өсуінің нақты-экономикалық себептері. Қытай мен Үндістанда және әлемнің басқа да елдеріндегі азық-түлікке сұраныстың кенеттен өсуі, әлемдік астық қорының соңғы 30 жылда өте төмен деңгейге түсіу, әлемдік нарықта мұнай бағасының өсуі салдарынан энергоресурстарды сатып алуға мемлекет табыстарының бір бөлігін жұмсау, протекционизм саясатының негізінде «көршіні бағындыру» қафидасы бойынша «күріш белдеуі» елдерінің азық-түліктік соғысы, бірқатар елдердің бидай, күріш, картоп, соя, қант қурағы мен пальма майын биоотын өндіру үшін колдануы және т.б. өрескел әлеуметтік-экономикалық қателіктер болып табылады.

Климаттық-экологиялық себептер. Соңғы 50 жылда адамзаттың антропогендік-техногендік іс-әрекетінің нәтижесінде ғаламшардағы экологиялық тепе-тендік бұзылды. Дәл осының салдарынан соңғы уақытта ғаламшарда көптеген теріс климаттық өзгерістер, шөлдену, ғаламдық жылыну, дауылдар, су тасқынына әкелетін жауын-шашындар көптеп байқалуда. Дәл осы себептен 2007 жылы Қытай, Вьетнам, Бангладеш, Индонезия, Филиппин және басқа да Оңтүстік-Шығыс Азия елдерінде күріштің және басқа да дақылдардың шығынға ұшырауы байқалды.

Соңғы 50 жылда ауыл шаруашылығы өндірісінің көлемі айтарлықтай есті, алайда агробизнесті жүргізу әдістері ұсақ өндірушілерге, қоршаған орта мен тұтас экологиялық тепе-тендікке өте ауыр соққы әкелді. Ауыл шаруашылығындағы өнімділік проблемасын шешу мүмкін болды, бірақ мұнымен байланысты экономикалық және әлеуметтік проблемалар мен қоршаған ортаның салдарлары үдей түсті. Ауыл шаруашылығындағы бұдан арғы жетістіктер келесідей үш мәселеге тәуелді: экономикалық, әлеуметтік және экологиялық. Демографиялық болжамдар мәліметіне сүйенсек, 2050 жылы Азияда 5 млрд. 222 млн, Африкада – 1 млрд 803 млн, Еуропа, Солтүстік және Оңтүстік Америка мен Австралияда 2 млрд 286 млн адам өмір сүреді. Мұнымен байланысты әлемнің көптеген елдері азық-түлік проблемасының оңтайлы шешімін іздестіруде.

Азық-түлік саясатын әзірлеу жөніндегі Халықаралық институттың деректері бойынша,

2020 жылы әлемдегі фермерлер 1999 жылмен салыстырғанда дәнді-дақылдарды 40%-га артық өндірүлөрі тиіс. Әрі, бұрын айтылғандай, өндіріс көлемдерінің өсіу жаңа жерлерді игеруге емес, ал анағұрлым жоғары егін шығымдылығына негізделуі керек [6]. Бүгінде Халықаралық Валюта Қоры, Бүкіләлемдік Банк және Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының сарапшылары Азия мен Африканың дамушы елдеріндегі азық-түлік жетіспеушілігінің басты себебі ауыл шаруашылығы өнімділігінің төмен деңгейі деп санайды. Расында еңбек өнімділігі бүгін ғана емес, қашан да маңызды болған. Ал еңбек өнімділігі ауыл шаруашылығы тауар өндірушілерінің біліктілігі мен олардың жалпы және кәсіби білім деңгейіне тәуелді. Еңбек өнімділігі жөнінде В.И. Ленин «Еңбек өнімділігін арттырудын басқаша шарты халықтың білімділігі мен мәдени деңгейін көтеру болып табылады», – деген [7].

Ағымдағы кезеңде әлемдік азық-түлік проблемасы Қазақстанға да өз әсерін тигізіп отыр. Қазакстанның кейбір азық-түлік түрлері бойынша импортқа тәуелді екенін Президент те қадап

айтып келеді. Ол өзінің 2009 жылғы халыққа Жолдауында «...біз қазір консервленген жемісжидек өнімдерінің 80 пайызын, ет өнімдерінің жартысын, құрғақ сүттің 53 пайызын сырттан әкеліп жүрміз», – деген болатын [4]. Азық-түлік қауіпсіздігін орнықтыру мәселесінің негізгі қыыншылықтары оларды шешуге аса зор қосымша шығындар қажеттілігімен байланысты болып отыр. Ал, мұның өзі рыноктық қатынастар жағдайындағы бәсекелестік шығындарды кеміту арқылы максималды пайда алу заңдарымен үйлеспейді. Олай болса, шаруашылық жүргізуінде барлық деңгейлеріндегі экономикалық және әлеуметтік мұдделер қайшылықтарын шешу жаһандық проблемаларды еңсерудің мән-мазмұнын құрайды.

Адамзат қоғамы үшін азық-түлік проблемасы оның өмір сүруінің негізі ретінде өзінің өзектілігін әрдайым сақтайды. Сондықтан, адам еңбегінің алғашқы нысаны ретінде танылған ауыл шаруашылығы, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыздандыруда өз басымдықтарын арттыра туғсетіні сөзсіз.

Әдебиеттер

- 1 Шеденов О.К, Ядгаров Я.С, Доскалиев С.Ә. Экономика ілімдерінің тарихы: Оку құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – 313 б.
- 2 Маркс К., Энгельс Ф. Сочинение. – М.: Политические литературы. – Т.9. – 320 с.
- 3 В 2025 году в мире будет проживать 8 миллиардов человек // www.unmultimedia.org/radio/russian/archives/162807/#.VYr4KEbk--
- 4 «Дағдарыстан – жаңару мен дамуға» ҚР Президентінің 2009 жылғы халыққа Жолдауы. // Жетису. – 2009. – №29 (17155). – 7 наурыз.
- 5 Елемесов Р., Ондаш А.О. Введение в экономическую глобалистику: продовольственная проблема // Вестник КазНУ, Серия Международные отношения и международное право. – №1 (69). – 2015. – С. 198-205.
- 6 Мамыров Н.Қ, Акчурға Ф. Қазақстандағы адам дамуы: оқулық. – Алматы: Taimas Printhouse, 2004. – 412 б.
- 7 Ленин В.И. Полный сборник сочинений. – М.: Политические литературы, 1967. – Т.36. – 741 с.

References

- 1 Shedenov O.K, Yadgarov Y.S, Doskaliev S.A. Economika ilimderinin tarihy: Oku kuraly. – Almaty: Kazakh universiteti, 2003. – 313 b.
- 2 Marks K, Engel's F. Sochinenie. – M.: «Politicheskie literatury». – T.9. – 320 s.
- 3 V 2025 godu v mire budet prozhivat' 8 milliardov chelovek // www.unmultimedia.org/radio/russian/archives/162807/#.VYr4KEbk--
- 4 «Dagдарыстан – zhanarу men damuga» KR Prezidentininin 2009 zhylgy halykka Zholdauy // Zhetisu. – 2009. – №29 (17155). – 7 nauryz
- 5 Elemesov R, Ongdash A.O. Vvedenie v ekonomicheskuy globalistiku: prodovol'stvennaya problema // Vestnik KazNU, Seria Mezhdunarodnye otnosheniya I mezhdunarodnoe pravo. – №1 (69) 2015. – P.198-205
- 6 Mamyrov N.K, Akchurra F. Kazakhstandagy adam damuy: Okulyk. – Almaty: Taimas Printhouse, 2004. – 412 b.
- 7 Lenin V.I. Polnyi sbornik sochinenii. – M.: Politicheskie literatury, 1967. – T.36. – 741 s.

<i>Мырзахметова А.М.</i>	
Транзитный потенциал Казахстана в рамках ЕАЭС	122
<i>Оңдаған А.О., Оңдашұлы Е.</i>	
Қазақстан экономикасының индустриялық-инновациялық даму теориясы мен тәжірибесін талдау	128
<i>Оспанбаев Ж.А., Байгісиеў М.Қ.</i>	
Жаһандық азық-түлік қауіпсіздігінің себептері мен өзекті мәселелері	134
<i>Қалиева С.А., Садықов И.М.</i>	
Әлемнің жаһандану жағдайындағы тұрақсыз жұмыс мәселесі және әлемдік қауымдастықтың тұрақсыз жұмыс мәселесін шешу жолдары	140

**4-бөлім   Раздел 4
Білім беру мәселелері   Вопросы образования**

<i>Маханова К.А.</i>	
Об этикете Государственного Флага Республики Казахстан	146
<i>Дабылтаева Н. Е.</i>	
Жоғары білім беру жүйесі және еңбек нарығы: жағдайы және тиімді өзара әрекеттестік жолдары	152
<i>Карипбаева Г.А.</i>	
Преподавание перевода в высшей школе	158
<i>Бимагамбетова Ж.Т.</i>	
Современная профессиональная подготовка новой социально-культурной модели в процессе преподавания иностранного языка.	164